

1949. a. märtsiküüditamine

- Koostanud Malle Annus (Übius)
küüditatud märtsis 1949 7-aastasena
koos ema(29) ja kahe noorema õega**

Suurküüditamised Eestis

- **14. juuni 1941-** selle küüditamisega püüti tugi alt lüüa Eesti Vabariigi süsteemil.(sõjaväelased, riigiteenistujad ja nende perekonnad)
- **25.märts 1949** – küüditamise eesmärk oli võtta inimestelt vara ja viia välja tööjõud.
Väljasaatmisele kuulusid talupidajad-kulakud, väikeomanikud, kaupmehed (nn bandiidid, natsionalistid ja nende perekonnad)
- **1.aprill 1951** – väljavalituteks osutusid Jehoova tunnistajad Eestist, Lätist. Leedust, Valgevenest ja eriti Ukrainast ja Moldovast – kokku 3048 perekonda (op. CEBEP- Põhjakaar). Eestist 279, lisaks 65 inimest, kes olid vangistatud 1948-ndast aastast.

Kõik need inimesed kavatseti talvejääst vabanenud Siberi hiigeljõgede ületuskohal Omskis ja Novosibirskis paigutada praamidele ja Obi jõe suudmealal Põhja-Jäämeres koos praamidega uputada. Et sel aastal oli kevad hiline ning jõed ei vabanenud jääst, tuli küüditatud hajutada mööda Siberi avarusi. Emake loodus päästis jõhkrast surmast, kuid tagakiusamised kestsid.

Ajaloolane Oleg Gulko- Ukraina Teaduste akadeemia liige.

“Jehoova tunnistajad – Siberi ekspress” 2002

Silver Silliksaar “Süüdi südametunnistuse pärast”, Kalevipoja lapsed lk.73-84

**Kas teate, et 1949. aasta märtsiküüditamise ulatus
Balti liiduvabariikides oli järgmine:**

	Ešelone	Pere- kondi	Mehi	Naisi	Lapsi	Kokku
Eesti	19	7471	4566	9866	6048	20480
Läti	33	14173	11135	19535	11038	41708
Leedu	24	8985	8929	11287	8440	28656
Kokku	76	30629	24630	40688	25526	90844

Allikas:

A. Rahi-Tamm. Teise maailmasõja järgsed massirepressioonid Eestis:
Allikad ja uurimisseis. Tartu, 2004, lk 48

II suurküüditamine Eestis

- 1949. aasta 25. märtsi varahommikul algas operatsioon “Priboi” (murdlane)
- Nimekirjadesse oli kantud 31632 inimest
- Väljasaatmisele kuulusid eelkõige kulakud, metsavennad (bandiidid), natsionalistid ning nende perekonnad
- Veoautode ning hobuveokitega veeti kinnipeetud püssimeeste valve all kogumispunktidesse.

Need olid Rakveres, Jõhvis, Paldiskis, Haapsalus, Ristil, Tapal, Kehras, Tallinn-Ülemistel, Keilas, Jõgeval, Verioral, Tartus, Elvas, Keenis, Pukal, Võrus, Mõisakülas ning Kilingi-Nõmmel

Raamatust „Siberi lood“ (autor Villu Randoja) lk.11 leiab sellised andmed:

- Venemaa poole saadeti teele 18 kogunemiskohast 19 ešeloni 1169 loomavaguniga.
Küüditati 7553 peret – kokku 20702 inimest,
neist mehi – 4711, naised – 10274, lapsed – 5717
- Teel suri 42 inimest, haigena võeti rongilt maha 63, põgenes või jäi teadmata kadunuks 18 inimest.
- 8 aasta jooksul suri Siberis 2477 inimest, juurde sündis ~500 last.
- Peale amnestiat pöördus Eestisse tagasi 16870,
Siberisse jäi elama ~700 inimest.
Osa küüditatudid asus elama teistesse liiduvabariikidesse.

1949.a. veebruari lõpuks väljatöötatud plaani kohaselt tuli Eestis küüditamise läbiviimiseks kaasata

- 5953 sõjaväelast
- 2198 operatiivtöötajat
- 3665 hävituspataljoni liiget
- 8438 parteiaktivisti

Kokku **20254** inimest

Juurde toodi veel vähemalt

- 1341 operatiivtöötajat
- 4350 sõjaväelast

Lääne- Virumaa inimesed läkitati teele Rakverest ešeloniga nr 97301, mis koosnes 86 vagunist ja millesse topiti 600 perekonda.

See oli vagunite arvu poolest pikim ešelon.

Pühapäeval, 27-ndal märtsil kell 11.45 saadeti rong teele.

Viimane ešelon lahkus Eestist 29. märtsil kell 21.00

E. Laasi, Veel lünkadest."Sirp ja Vasar"1989,17.veebr.

Aigi Rahi-Tamm, 1949.aasta märtsiküüditamisest. MEMENTO,märts 2009

Üks üheksateistkümnest ootel olevast rongist, mis peagi topitakse täis unehõlmast äratatud inimesi ja saadetakse tee Siberi avaruste poole. (operatsioon Priboi-Murdlaine algas 25. märtsi varahommikul kell 4.00)



Selle küüditusrongi jäädvustas Keilas 25. märtsil 1949 fotole Gustav Kulp.

Foto on kopeeritud 24. märtsil 2009 POSTIMEHES ilmunud artiklist.

Paastu Maarjapäev 1949

Ruth Talpsepp

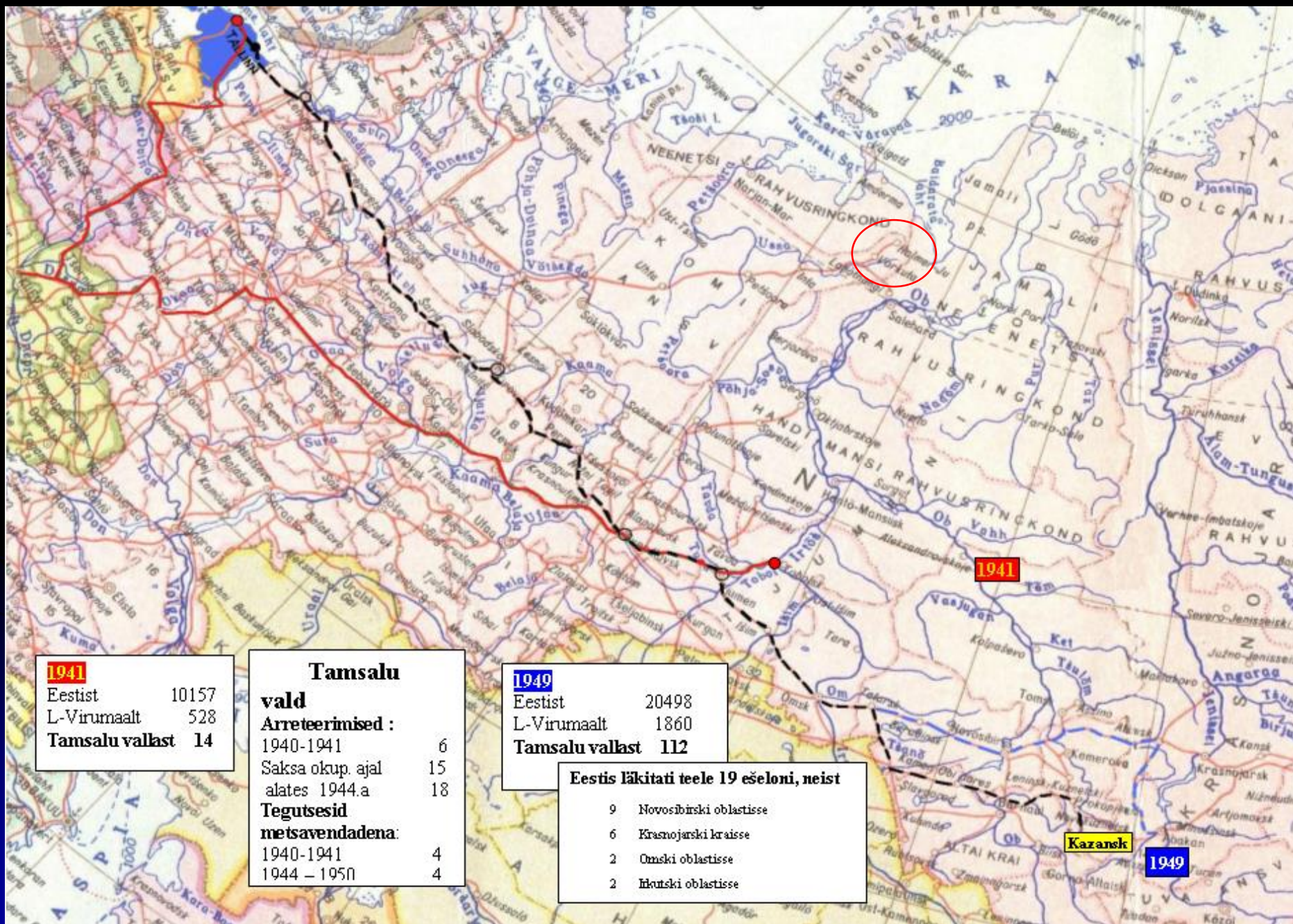
Läbi paastukuu lobjaka lume,
enne kukke ja koitu
kui veel kodud on puhkamas unes,
autovoovid on liikumas teel.

Püssipäraga uksele taoti,
võõra keelega käskusi jagati –
tuleb minna! Oh halasta Maarja! –
kuskohta, mispärast ja milleks-
vanavanemad, isad ja emad
ja lapsedki une pealt kisti ...

Eks ajaloos ennegi
ju süütuid on tõmmatud risti!
Püha Maarja! Sa pühadest püham.
Su nimepäev needuseks saanud
on Maarjamaa õnnetul rahval.

Ei avita taevas, ei nutt ega palved-
surma saadikud uksele on valvel!
Jäid astjasse sõtkunud leivad.
Nüüd teekonna moonakott kasin-
mis jätkub sealt jagada mitmele suule!

Toob naabrimemm põlle all salaja
paar pätsikut juurde-
oh avita Maarja!
Pikk paastuaeg tuleb-
ja silmaveest sulavad Eestimaal
paastukuu lumed.



1941

Eestist 10157
L-Virumaalt 528
Tamsalu vallast 14

Tamsalu

vald

Arreteerimised :

1940-1941 6
Saksa okup. ajal 15
alates 1944.a 18

Tegutsesid

metsavendadena:

1940-1941 4
1944 – 1950 4

1949

Eestist 20498
L-Virumaalt 1860
Tamsalu vallast 112

Eestis läkitati teele 19 ešeloni, neist

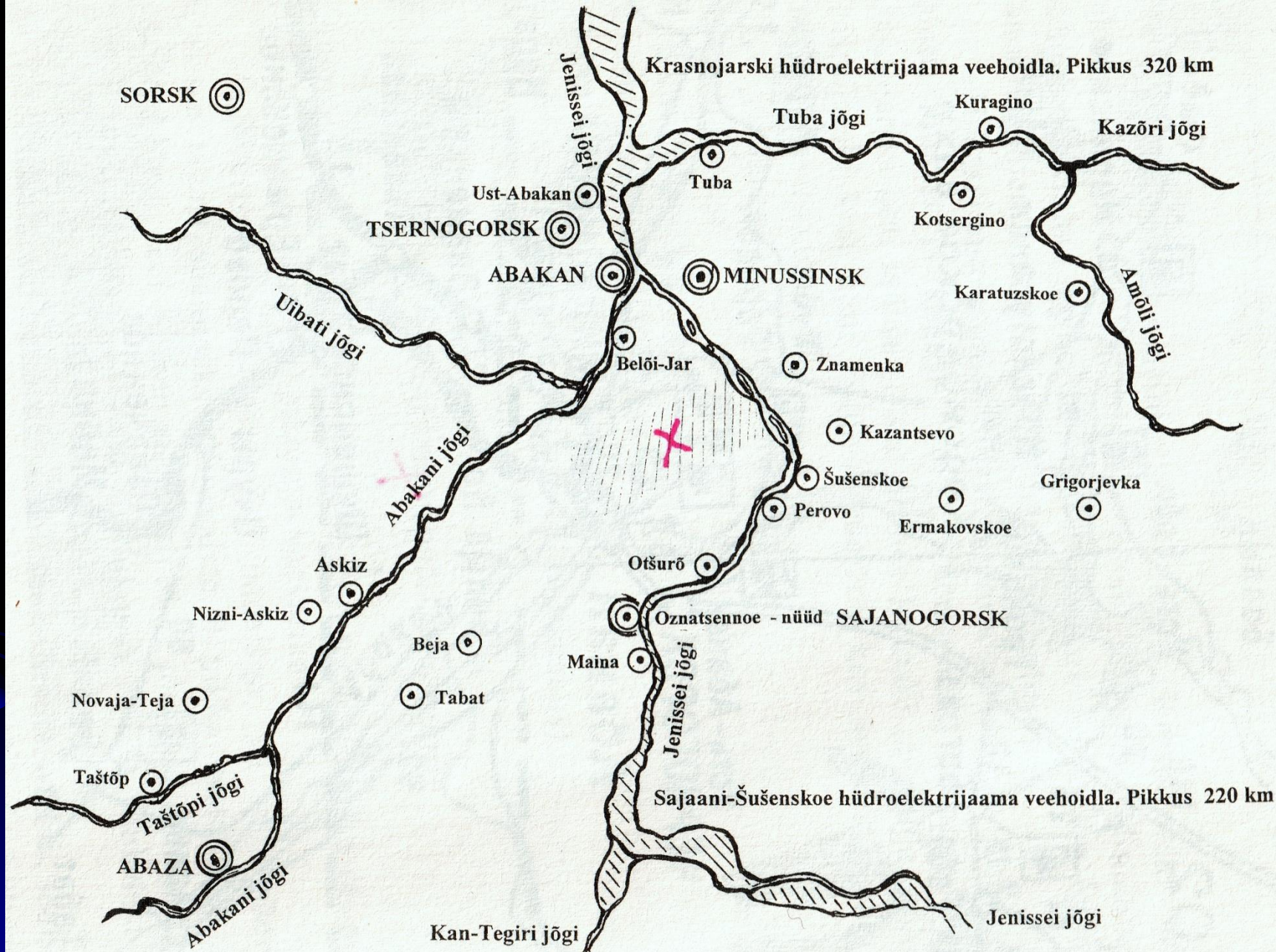
- 9 Novosibirski oblastisse
- 6 Krasnojarski kraisse
- 2 Omski oblastisse
- 2 Irkutski oblastisse

Kazansk

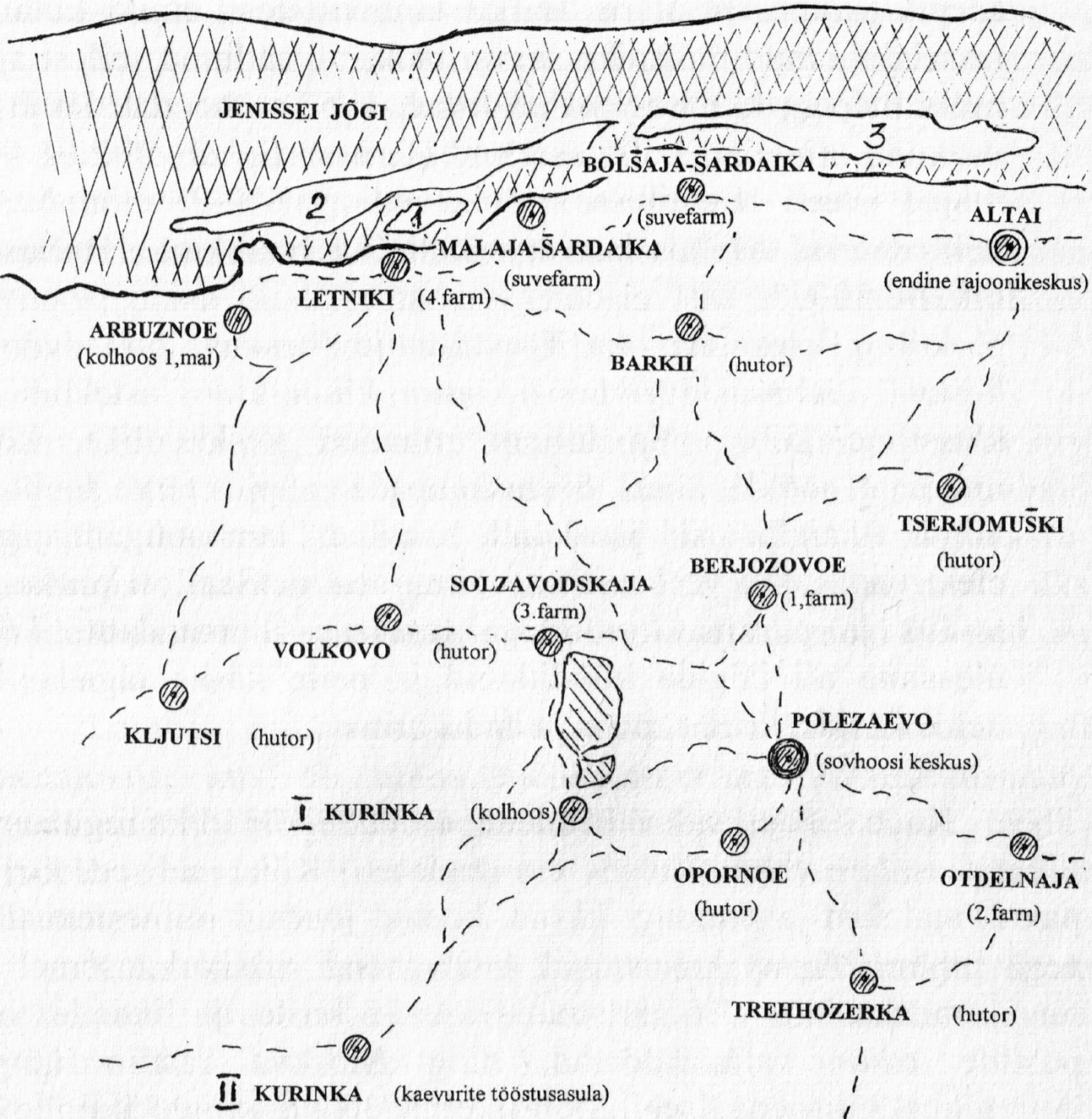
1949



Kaart piirkonnast, kus
tuli elada. X märgitud
sovhoosi asukoht



Minsovhoosi territoorium viirutatud ja märgitud X



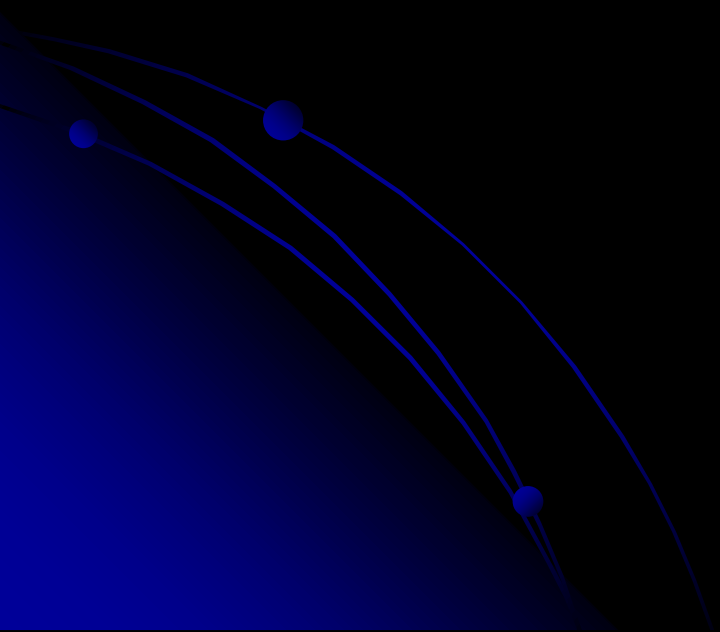
Minsovhoosi
külad ja hutorid



Siin me oleme - isa-ema silmarõõmud ja vanaisa lemmikud 1948.a. suvel

Pilte

Krasnojarski krai Hakassi AO Altai rajooni
Minusinski Tõulambakasvatuse sovhoosi
II farmi eestlaste elust





II farmi eestlased 1949 aasta kevadel.
Pildilt puudub 4 naist ja 3 meest, kes olid seotud tööga.



Otdelnaja küla 1949.

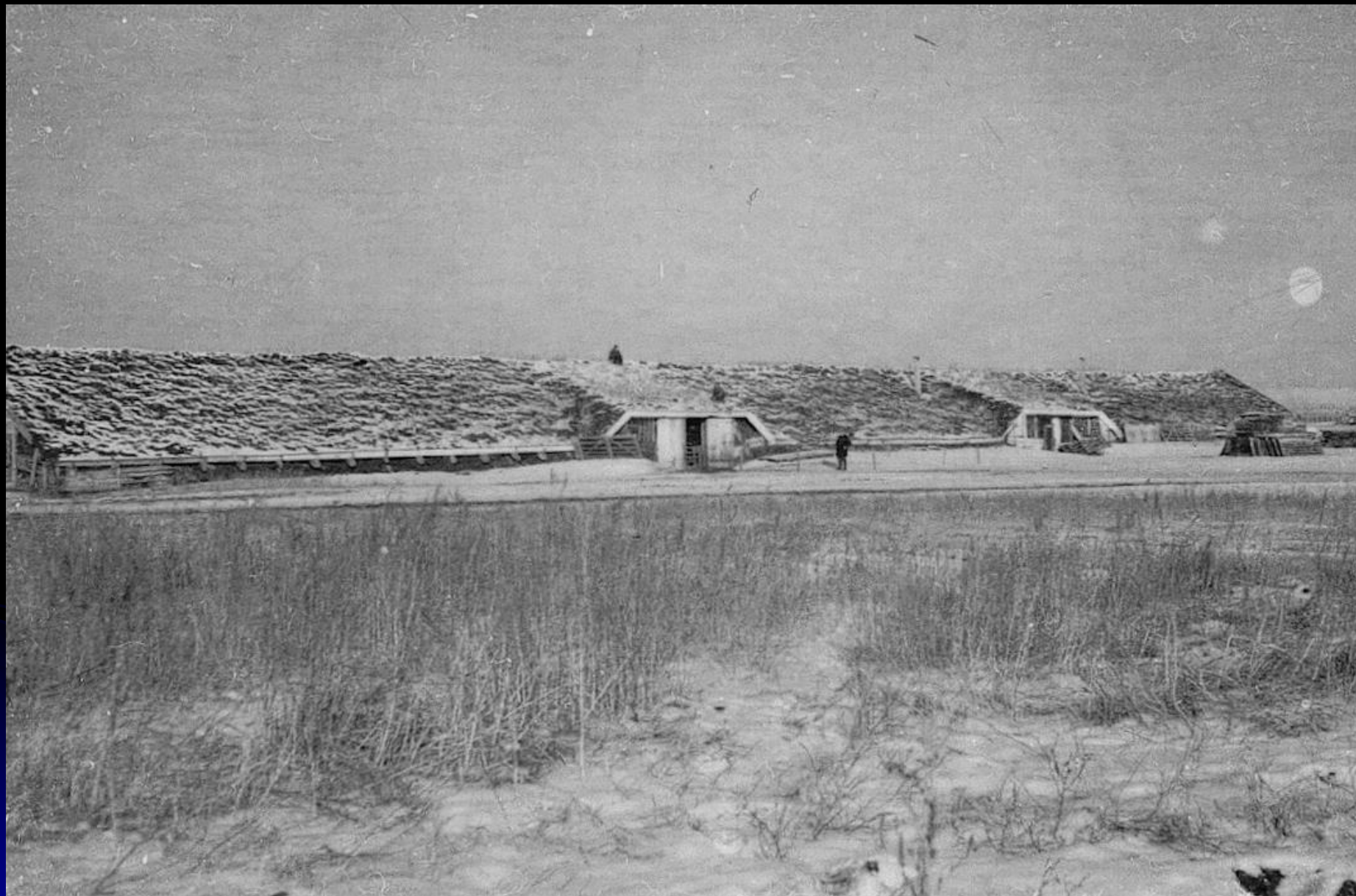
Esiplaanil maa-alune loomalaut ehk “staika”. Tagaplaanil hilisem koolimaja, kus esialgu elasime. Kaugemal vasakul paistab lambalaut.



II farmi keskel asuv tsaariaegne kaev oli küla elusoon ja ainus magevee allikas 10 km ulatuses.



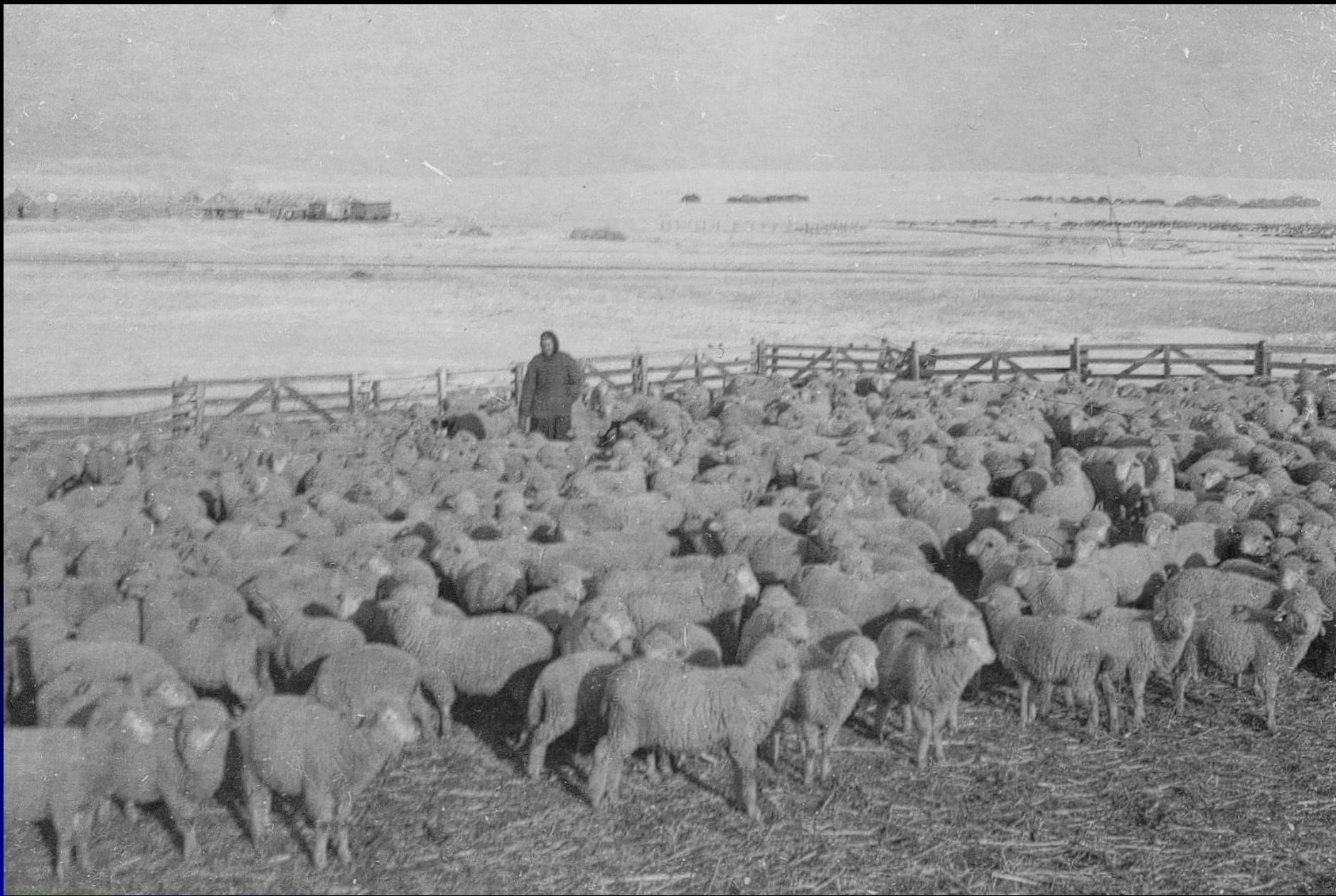
Lambakari kaevul joomas.



Tüüpiline lambalaut, mis mahutas ~1000-pealise karja.
Pildil lauda ees Julius, katusel Helmi ja katuseharjal Malle Übius 1956.a. sügis-
talvel.



Grupp lambakarjuseid.
Taamal nn “lammaste kiirabi”, millega toimetati lauda juurde
poegima hakkavaid lambaid.



Helmi Übius lammastega tarandikus. Siin käis lammaste talvine toitmine.



Helmi ja Julius Übius tõujääraga lambalauda ees (1956).



Vilma Pürjema, Leini Übius, Leida Pürjema ja Helmi Übius tõujääradega. Seisab kohalik karjabrigadir.



Grupp eestlasi poseerimas osakonnajuhataja transpordivahendil. (1952)
Pooleli oleva maja seinad on laotud põhust, savist, lambasõnnikust ja veest valmistatud “tellistest”, mis eelnevalt päikese käes kividõvaks kuivatatud.

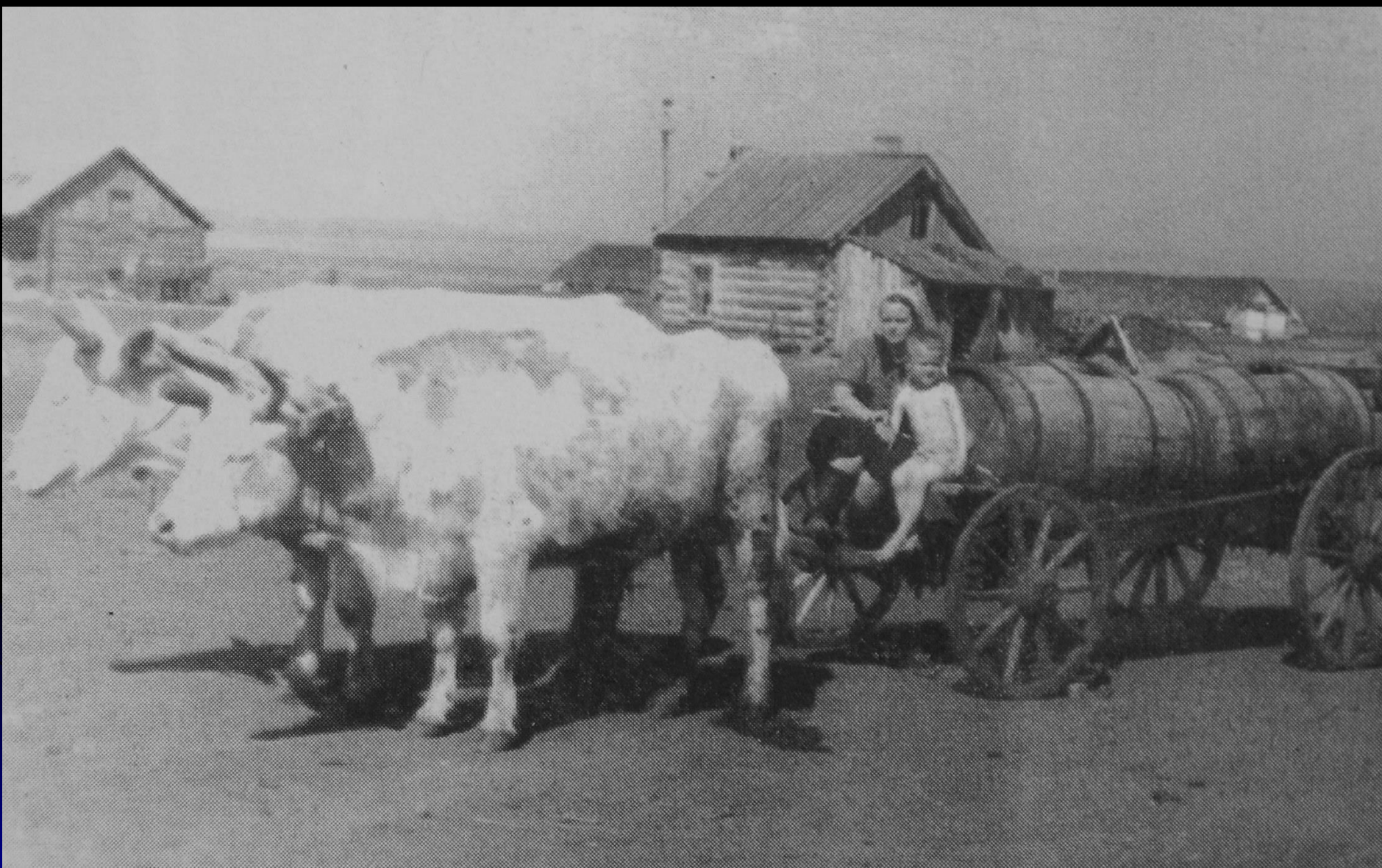


Otdelnaja küla (II farm).

1956. aastaks on eestlaste abiga külla juurde ehitatud 15 nn kahepere elamut.



Heinal. Kuhja teevad Siberi moodi Artur Hunt,
Milvi Verlin, Helmi Übius ja Eha Kärmik.



Härjarakend – põhiline lambakarjade veega varustaja.
Pildil Vaike Allik oma mais 1949 sündinud poja Kallega.



Eestlastest lapsed Siberis – 1953.

Ees mütsiga Rein Ploom, Mart Ploom, Leini Übius, Malle Saarmets,
Endla Ploom, Maimu Übius, Laur Ploom, taga Virve Pürjema ja Aita Ploom



Malle, Leini ja Maimu Übius (1954).

Leini Übius, Kalle Allik ja Malle Saarmets
Siberiküla lahutamatu kolmik.



Helmi Übius tütarde Maimu, Leini ja Mallega (1951).
Vanemad tüdrukud kannavad koolivormi.



Übiuste pere sai taas kokku Siberis 1956.aasta mais, mil isa Julius naasis
Vorkuta vangilaagrist.



Kohaliku kooli 6. klass 1956.a. kevadtalvel. Tagareas seitse eestlasest tüdrukut.



1956. a kevadel kooli internaadi aias. Vasakult teine (I rida) Maimu Übius, keskel internaadi range juhataja Antonina Nikadimovma Soboleva, pilliga Reet Kesküla; tagareas 3. Virve Pürjema, 5. Ilmatar Sipria, 8. Anne Mäearu, kaks viimast Malle Übius ja Külli Rohtmets.

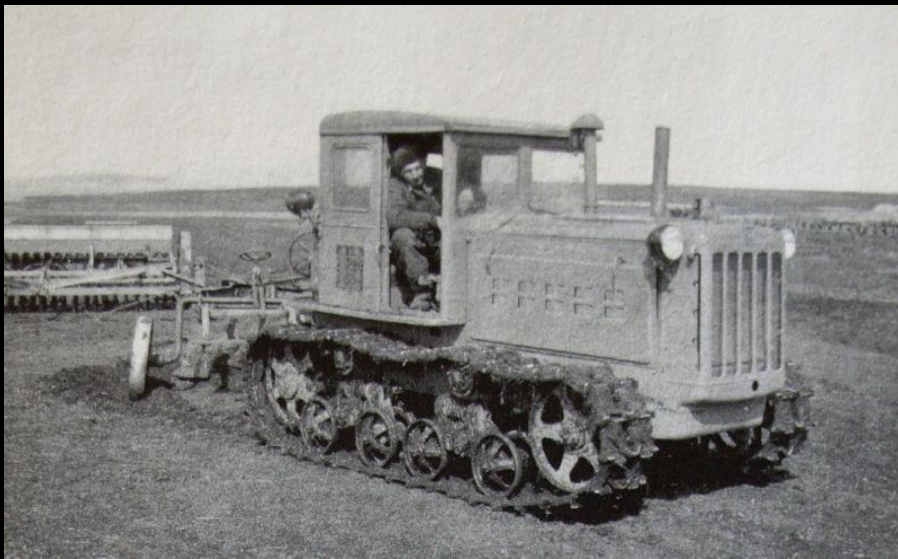


Maimu ja Malle Übius Siberis 1956.a Eestist saadetud palitutes, et ei peaks vatijopes kodumaale sõitma.



Eestlased Sušenskojes huvireisil.

(Mälestusmärk on Siberis asumisel viibinud Leninile)



Raudruunad – Eesti noormeeste truud abilised põllutööl



Arnold Kalvik talvekütte (kuivatatud lambasõnnik) taustal ja isiklikul sõiduvahendil koos tulevase abikaasa Valve Tiimusega – 1955.a



Uno Verlin ja Ellu Kalvik





Anne-Elss ja Rein 1953. aastal

Pilte Anne-Elss Hiiopi, tema venna Reinu ja nende saatusekaaslaste elust Siberis aastatel 1949-1954.



Koolile küttepuid varumas



Siberikooli II klass aastal 1950



Eestlastest koolilapsed 1954.a..



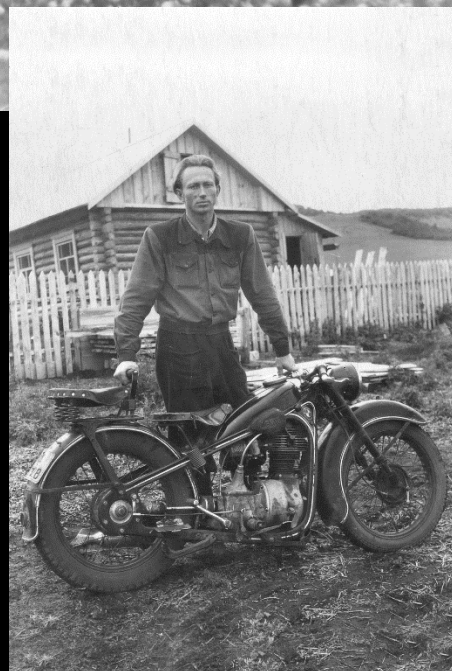
Elvi Kleini (Põldme) esimene “kodu” Siberis.

Eesti naised, neist vasakult teine on Elvi ema.



Helgi Mamai (Pärismaa) kohaliku ülemuse sõiduvahendil.

Pilte Helgi Mamai ja tema kaaslaste elust Siberis.



Igatsus isamaast

Kuis igatseb mu süda
sind kallis kodumaa.
Kus olen sündind kasvand
sääl ikka elaks ma

Ja kuigi uhked metsad
mäed orud võõral maal.
Kuid pole nad nii armsad
kui kallil kodumaal.

Ka võõras neiu vaatab
küll pilgul palaval
Kuid ei ta pilk mind võlu
nii nagu kodumaal.

Kui saatust määrand nõnda
et võõrsil suren ma
Siis võtke minu süda
ja viige koju ta.

Sääl ööbikute hõisked
ja tuuled mahedad.
Ja armsad rahvalaulud
mu kalmul kajavad

Mis on meist küll saanud ...

- Esialgu tuli pingutada, et ellu jääda ja kohaneda
- Ei tohtinud kaotada lootust kunagi ikka kodumaale naasta
- Pingutada, et säilitada lastel emakeele oskus
- Pärast Stalini surma 5.03.1953 lubati varsti lastel tulla kodumaale

Oli see hea või halb ...

Teekond kodumaale oli ohtlik ja raske

Lapsed kaotasid sideme oma kõige lähedasemaga – emaga.

Kohanemine sugulaste peredes ei kulgenud alati hästi.

Haridusteed tuli sageli jätkata vene koolis või korrata klassi.

Leidus ka koole, kus tagasitulnuid ei võetud just lahkkel käel vastu.

- Väga paljud siberi saatusega inimesed on kõrghariduse omandanud väljaspool Eestit.
- Minu vanuste saatusekaaslaste seas on arvestatavalt palju vene keele õpetajaid

Mõtlen tänutundega...

- oma **EMA**-le, kes meid elusalt Siberist tagasi tõi...
- oma lähisugulastele, kes meid emaema kaudu nii moraalselt kui ka materiaalselt toetasid...
- V-Maarja Keskkooli dir. Arnold Kivistule, kes meid kenasti kooli vastu võttis ja tagas normaalse õpikeskkonna...
- Tartu Ülikoolile, kus meiesugustel võimaldati omandada kõrgharidus...
- kõigile headele inimestele, kellega elu mind kokku on viinud...

Seda ei saa unustada ...

Saatusekaaslased hoiavad kokku.
Meid liidavad MEMENTO,
MURTUD RUKKILILLE ÜHING
ja mitmed kohalikud seltsid.



50 aastat märtsiküüditamisest-Minusinski Tõulambakasvatuse
Sovhoosis viibinud eestlaste kokkutulek Võsul.



Represiooniohvrite
mälestusmärk Läänemaal Ristis

Raudteerööpad mäletavad
seda muret, seda nuttu –
siis, kui külma märtsiuttu
kadus ronge rongi järel...
Mäletavad seda aega –
kui need rongid läksid rodus
viies inimesi kodust
sunnitööle kauges taigas.
Raudteerööpad on küll rauast,
kuid nad mäletavad valu –
kuidas veeti kodutalust
rahvast Siberisse kauaks...
Paljud neist seal leidsid haura
tollel kaugel karmil ajal
sellel kaugel võõral rajal –
vaevateel, mis tehtud rauast.
Raudteerööpad mäletavad
seniajani neid aegu –
rongirattaist ka veel praegu
liitekohad värehtavad.

*Villem Kaarna
MT 1990*



Mälestusmärk TAMSALU pargis – avati 24. mail 1991.

Meie tegemisi ...



Märts 2009 – MEMENTO konverentsil Väike-Maarjas



ja Tamsalu siberlased vallavolikogu istungite saalis



2007- koju jõudnud peremehe kuju juures Mõnistes



27.03.2008 Kohtumine prof. Tiina Kirsiga



25.03.2011 Mälestusküünalde süütamise päev



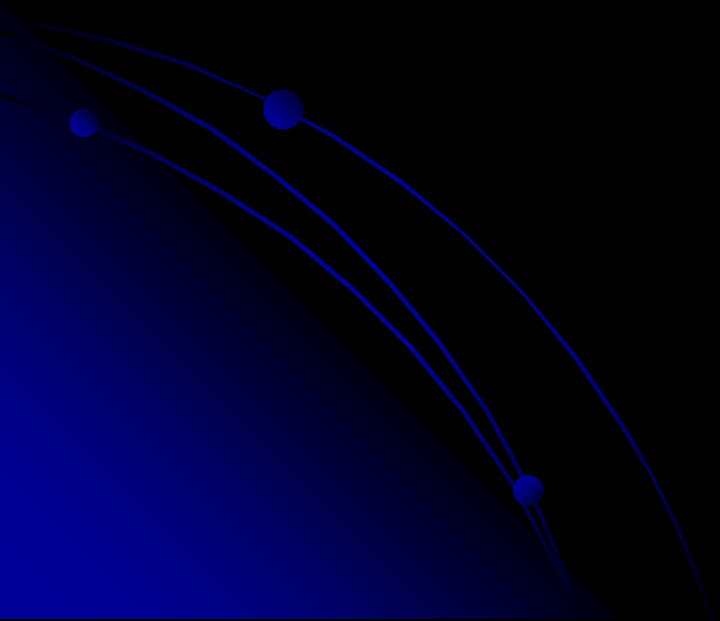
Traditsiooniline küünalde süütamine juuniküüditamise mälestuseks südaööl vastu 14. juunit.

Murtud Rukkilille Ühing

- **Murtud Rukkilille Ühing** on asutatud 2003. aastal ning saanud nime president Lennart Meri 2001. aastal jagatud Murtud Rukkilille märgi järgi. Ühingu liikmete arv on 700 ringis. Ühingu juhhib hr Enno Uibo
- Suurimad ettevõtmised on olnud igapäevane töö represseeritute, et tagada neile väärikas, inforikas ja turvaline vanaduspõlv.
- Ühing on andnud välja kaks mälestuskogumikku: "Kalevipoja lapsed 1" (aastal 2012) ja "Kalevipoja lapsed 2" (aastal 2017). "Kalevipoja lapsed 1" on tõlgitud ka inglise keelde.
- Regulaarselt ilmub infoleht **Rukkilill**. Tegevust kajastab ka koduleht / rukkilill.ee /
- Represseeritud ühendav Murtud Rukkilille Ühing on rahvusvahelise liidu Balti Allianss liige.
See on Pagulaste ja Küüditatute Ajaloolise Mälu ühing, mis on registreeritud Leedus ning eesmärk on liidu liikmete huvide esindamine, kaitsmine ja muude avalike huvide edendamine.
- Liidu Balti Allianss asutajad on Eestist Murtud Rukkilille Ühing (MRÜ), Läti Poliitiliselt Represseeritute Liit (LPRA), Leedu Poliitvangide ja Pagulaste Ühendus (LPKTS) ja Poola Siberisse Küüditatute Ühendus. Põhikiri võeti vastu dets. 2025.
- Tamsalu Muuseumi Sõprade Seltsi tiiva all käime koos alates **13. detsembrist 2006**. Enne seda osaleti mingil määral Rakvere MEMENTO tegemistes. Meie read kahanevad pea iga aastaga. Mitmed ei käi enam kodust väljas või on hooldekodus. Püüame võimaluse piires olla üksteisele olemas.
- Meie piirkonna tegemised on kajastatud sõnas ja pildis kroonikas, millega saab tutvuda Tamsalu muuseumis.

Jumal, hoia ja halasta !

SUURE KARU koobas kobrutab endiselt



Soovitan lugeda ...

Eldor Traks

“Valu värv on punane”

Rein Kasak

“50 aastat saatana embuses”

Kaljo Alaküla

“III eskadrill”

Täna tähelepanu eest !

Malle Annus

Tamsalu kandi represseeritute esindaja

